

УДК 72.01

*доктор мистецтвознавства Оленіна О. Ю.,
доктор архітектури Осиченко Г. О.,
Харківський національний університет
міського господарства імені О.М. Бекетова*

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИТЯЧИХ ІГРОВИХ ПРОСТОРІВ У СУЧАСНОМУ МІСТІ

Анотація: розглянуто сучасні тенденції та виявлено основні напрями у формуванні ігрового середовища для дітей у містах, окреслено проблеми при проектуванні ігрових дитячих просторів, акцентовано увагу на перевазі відкритих ігрових майданчиків.

Ключові слова: дитячі ігрові простори, архітектурно - дизайнерське формування, місто, інклюзивне ігрове середовище, інтерактивне ігрове середовище.

Постановка проблеми. Сучасне місто є далеким від потреб дитини, вся його інфраструктура орієнтована на задовільнення потреб дорослих. Це стосується й розважально-ігрової індустрії, що на сьогодні в багатьох країнах вельми розвинена й прибуткова. Але чи не половина мешканців сучасних міст діти та підлітки, які мають свої особисті інтереси й право на відпочинок, дозвілля та гру. Це право дітям гарантує Конвенція прав дитини. В коментарях до ст. 31 цього документу підкреслюється недостатня увага держав щодо здійснення положень статті, яка гарантує право участі дитини в ігровій та розважальній діяльності, що відповідає віку дитини, а також зроблено акцент на тому, що гра є фундаментальною потребою дитини, через яку вона випробовує свої здатності, але робить це вільно й задоволенням. Комітет ООН закликає не тільки держави-учасники, але й недержавні установи, приватних осіб сприяти виявленню та усуненню перешкод у здійсненні цих прав дитини, особливо при плануванні міст й об'єктів для дозвілля. Це актуальне завдання, на вирішення якого потрібен час й об'єднання зусиль практиків та теоретиків.

Тому виявлена необхідність проаналізувати існуючий досвід формування дитячих ігрових просторів у містах та визначити напрями в формуванні дитячих ігрових просторів в проблемному середовищі сучасного міста, що і складає мету даного дослідження.

Методи дослідження: аналіз, синтез та систематизація.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Завдання архітектури полягає в створенні саме таких комфортних умов існування в містах, в яких діти можуть реалізувати себе як особистості. На сьогоднішній день в Україні

приділяється мало уваги цій проблемі як в теоретичному, так і в практичному плані. Існують нормативи і вимоги до проектування дитячих майданчиків у житлових дворах, що склалися в радянський період. Розроблені рекомендації щодо проектування зон дитячого відпочинку (А. Григор'єв, В. Горохов, Н. Крижанівська, І. Родічкін, та ін. [1-5]). Але типологія і вимоги до формування дитячих ігрових просторів потребують оновлення на сучасному етапі проектування з урахуванням накопичених знань з психології, фізіології і виховання дитини.

Виклад основного матеріалу. Виявлено, що в сучасній архітектурі спостерігаються декілька паралельних напрямів в формуванні дитячих ігрових просторів.

Екологічний напрям представлений великою кількістю різноманітних дитячих ігрових просторів з перевагою природного ландшафту, в яких обладнання створене з природних матеріалів, або з екологічно чистих відходів, або форми обладнання надихаються природою (рис.1).

Рис. 1. Ігрове обладнання дитячих майданчиків, форми якого надихаються природою (nature inspired playground)

Біопсихологічний напрям характеризується спрямованістю на гармонійний розвиток фізичного тіла дитини, її психіки, соціальної адаптації та когнітивних здібностей, з урахуванням потреб різних вікових груп дітей. В проектуванні дитячого ігрового обладнання приймають участь фізіологи, ергономісти, психологи та інженери. Методики проектування базуються на сучасних педагогічних концепціях, в яких гра визнається видом пізнання дійсності і навчання дітей (рис.2).

Соціальний напрям характеризується усвідомленням в архітектурній теорії соціальної важливості громадських просторів міст, яким притаманні загальнодоступність, демократичність, комфортність, багато функціональність, гнучкість, образність та сомасштабність людині. Дитячі ігрові простори стають

не просто необхідним елементом великомасштабних громадських просторів міст (як Superkilen в Копенгагені, Данія; Harts Mill Surrounds в Порт Аделаїді, Австралія), а претендують на центри міської комунікації.

а)

б)

в)

Рис. 2. Ігрове обладнання для різних вікових груп дітей: а) до 2-х років для розвитку рухів і рівноваги (США); б) до 4-х років для розвитку м'язів (Фінляндія), скейт-парк для тинейджерів (Росія).

Досяжність ігрових просторів для всіх дітей реалізується в ідеї *інклюзивних майданчиків*, на яких діти з обмеженими можливостями можуть спільно грати зі звичайними дітьми [7] (рис.3а). За кордоном спостерігається експансія ігрових майданчиків на території лікарень, аеропортів, університетів та торговельних центрів. А з 2011 року в США почали з'являтися так звані

«впливаючі майданчики і парки» (pop up playground та pop up park). Влітку певні місцеві вулиці міст закриваються для руху з 10 до 16 години, на них обладнаються дитячі майданчики з широким спектром безкоштовних ігор і спортивних заходів (йога, теніс, регбі тощо) (рис.3б).

а)

б)

Рис. 3. Інклюзивний ігровий майданчик (а) та «впливаючий» ігровий майданчик (б) біля торговельного центру Highpoint в м. Марибірнотг, Австралія (pop up playground)

Мистецький напрям включає співпрацю архітекторів, дизайнерів і художників та ставить за мету інтеграцію ігри і мистецтва. Виявився в прагненні до унікальності кожного простору, синтезу мистецтв, активному використанні кольору на поверхнях великих міських площин та в розповсюдженні динамічних ігрових інсталяцій (instant playground з парасольок в Сан Франциско; барвисті мережі в Fuji Nakone –Izu National Park, Японія та ін.) (рис.4).

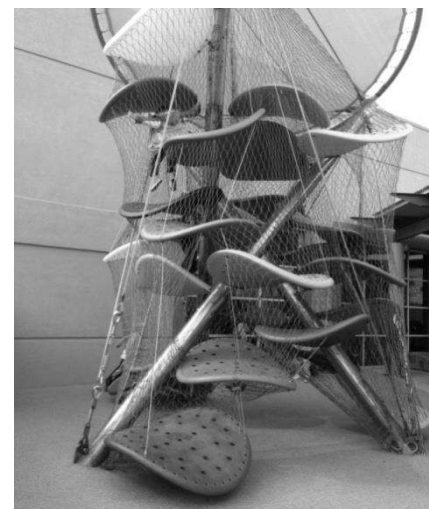

Рис. 4. Ігрові інсталяції в Fuji Nakone –Izu National Park, Японія (ліворуч) та біля музею в Техасі (праворуч).

I, зрештою, *розважальний напрям* продовжує індустрію розваг та спрямований на створення унікальних, «святкових» об'єктів епізодичного відпочинку дітей і дорослих (рис.5). Використовуються всі засоби для залучення відвідувачів, створюється *інтерактивне середовище*, в тому числі і за допомогою високих електронних технологій (Zabul Technology Park в м. Дубай). Позитивним в цьому напрямі є поєднання ігрових просторів дітей і дорослих.

Рис. 5. Парк Ефтелінг- парк розваг у стилі фентезі, побудований за мотивами стародавніх легенд, міфів, казок та фольклору Голландії: план та вигляд Казкового лісу у Чарівному королівстві. Площа парку – 65 га.

Отже, на сьогодні слід говорити про поняття дитячих ігрових просторів міста як сукупності невеликих просторів, призначених для ігор, розваг, фізичних вправ, культурно-просвітницьких занять та художнього виховання дітей в оточуючому міському середовищі. Традиційно в рамках системного підходу ігрові простори ми розглядаємо як системний міський об'єкт, що має відповідні *масштабно-ієрархічні рівні*, котрі відповідають розмірам дитячих ігрових просторів, значенню їх в структурі міста, складу функціональних зон та ступеню досяжності населення. Виділяються декілька рівнів міських ігрових просторів для дітей:

- **Макрорівень:** загальноміський парк дитячого відпочинку як окремий елемент чи як складова загальноміського поліфункціонального парку відпочинку; загальноміські спеціалізовані дитячі парки; унікальні спеціалізовані дитячі парки за межами міста (від 3-5 га до 250 га). Наприклад, дитячий парк у місті Суми; дитячий зоопарк у Берліні; національний дитячий парк в Йокагамі, Японія; Діснейленди у Франції, США; Ефтелінг - парк в містечку Каатшовел, Нідерланди (рис.5).

- **Мезорівень:** дитячі ігрові зони районного значення; спеціалізовані дитячі сквери; містечка дитячого відпочинку у міських районах. Зони середніх

розмірів (1- 3 га) мають широке розповсюдження в Швеції, США, Європі, Росії та Україні;

▪ **Мікрорівень:** невеликі дитячі ігрові майданчики локальних просторів: в житлових дворах, біля громадських споруд, на вулицях, набережних, бульварах та на території мікрорайонних садів (рис.6).

В Україні практично кожен житловий двір має дитячі майданчики з певним стандартним ігровим обладнанням. Але спостерігається декілька основних проблем. Перша – це втрата майданчиками своєї специфічності: їх просторові вирішення, як і набір обладнання є шаблонними і стереотипними. Друга проблема, питання безпеки дітей на майданчиках вирішується ще слабо, діти часто травмуються через недосконале обладнання. Ігрові простри інших масштабних рівнів представлені в Україні дуже слабо. На противагу в Європі і США спостерігається брак дитячих ігрових просторів на макрорівні, що і викликало появу «впливаючих» дитячих майданчиків. Особливо цінується здійснення гри на відкритому повітрі, що загартовує дитину, сприяє розвитку любові і повазі до навколишнього середовища та створює умови для соціального розвитку дитини, забезпечуючи деяку свободу від кордонів і правил гри, а також можливості для дивергентного мислення дитини.

Для Китаю на сучасному етапі характерний високий темп урбанізації та всі пов'язані з нею проблеми. Історично дитячі ігрові майданчики в цій країні не були традиційними елементами міської забудови, але зараз при плануванні нових мікрорайонів, включення дитячого ігрового простору в загальну інфраструктуру стає практично обов'язковим, а облаштування території включено в загальну вартість житла (рис.6).

Рис. 6. Нові мікрорайони в китайських мегаполісах та їх благоустрій. Пекін.

При плануванні сучасних мікрорайонів в Китаї враховується той фактор, що свій вільний час протягом тижня діти здебільшого проводять на прибудинкової території, тому й ігрові зони плануються в межах 3-8 хвилинної досяжності. Для відпочинку дітей і дорослих у вихідні дні проектуються ігрові майданчики поза районом або містом. Для таких майданчиків враховуються й потреби дорослих у відпочинку та облаштовуються для них спеціальні зони, де

вони могли б одночасно насолоджуватися дозвіллям та спостерігати за дітьми, але не викликаючи у останніх відчуття пильного нагляду, який заважає вільній грі та взаємодії дітей. Також організовуються зони спільної гри дітей та дорослих (рис. 7), які сприяють взаєморозумінню та скорочують між ними психологічну дистанцію.

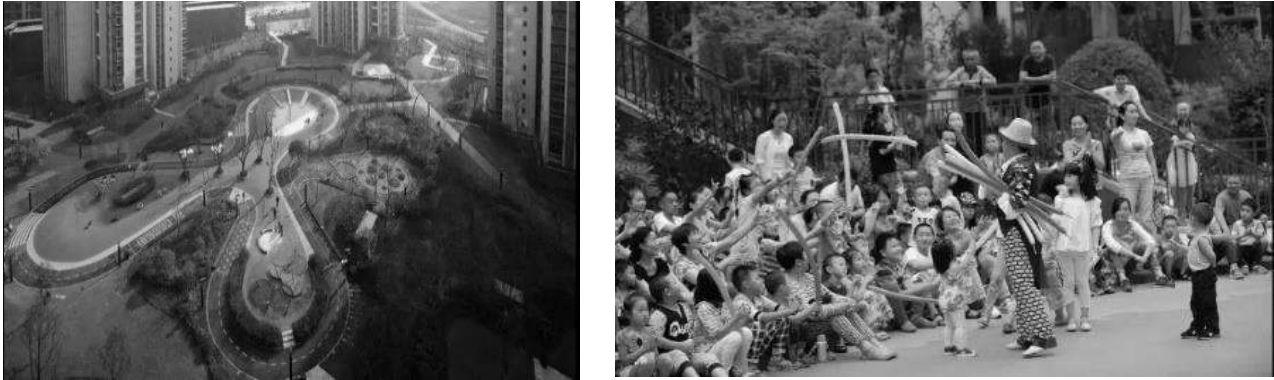

Рис. 7. Дитячий ігровий комплекс «Дитячі мрії. Дитяче задоволення» в м. Чунцин, Китай.

Не зважаючи на те, що більшість батьків бажали, щоб їх діти проводили якомога більше часу на свіжому повітрі, проблема смогу в китайських мегаполісах здатна зробити відкриті ігрові майданчики непридатними для використання. Це ставить перед архітекторами нові завдання по проектуванню комбінованих відкрито-закритих просторів, або просторів з можливістю тимчасового закриття.

Ще одним засобом створення екологічного ігрового простору закритого типу може стати освоєння занедбаних промислових приміщень або колишніх індустріальних територій, як це зробив Боб Кисилі. Він перетворив стару взуттєву фабрику в великий ігровий простір закрито-відкритого типу, а також запропонував новий проект на місці старого цементного заводу (рис. 8).

У будь-якому разі ігрові дитячі простори повинні бути органічно вписані або в існуючий міський простір, або розроблені як частина нового, з урахуванням функціонально-естетичних та інженерно-технологічних параметрів. Безумовно, при створенні будь-якого публічного простору повинні бути враховані й питання пов'язані з безпекою дитини, але не менш важливим завданням є створення дружелюбного середовища, в якому маленька людина почувалася б здатною до саморозвитку та широкої соціальної комунікації.

Рис. 8. Міський музей (вверху) та Cementland (не добудований майданчик для екстремальних ігор в приміщенні колишнього цементного заводу внизу). Сент-Луїс, США.

Висновки. Визначено напрямки розвитку дитячих ігрових просторів у містах - екологічний, біопсихологічний, соціальний, мистецький, розважальний. Визначено основні сучасні тенденції в проектуванні міських дитячих ігрових просторів *на містобудівному рівні*: тенденція відкриття «місця», «виробництво» унікальних ігрових просторів, які покращують естетику міського середовища та претендують на центри соціальної комунікації і містобудівні доміанти; тенденція відмови від ізоляції, тобто ігрові простори розповсюджуються на всій території міста і з'являються у несподіваних місцях. *На об'єктному рівні* відбувається ускладнення типів і видів ігрових просторів для дітей; розмиття меж дитячого ігрового простору і простору розваг для дорослих; формування інклюзивних просторів та інтерактивного ігрового середовища. *На рівні предметного наповнення ігрових просторів* спостерігається: поєднання високо індустріального ігрового устаткування з унікальними авторськими формами ігрових елементів; динамічність обладнання за рахунок використання ігрових інсталяцій; синтез мистецтв, дизайну, ергономіки та ігри; використання інтенсивних контрастних кольорових гам; ергономічність елементів; використання принципів універсального дизайну.

Література

1. Горохов В. Парки мира / В. Горохов, Л. Лунц. - М.: Стройиздат, 1985. - 328 с.
2. Агде Г. Проектирование детских игровых площадок/ Агде Г., Нагель А., Рихтер Ю. - М.: Стройиздат, 1988. - 88 с.
3. Григорьев А. Проектирование. Детские игровые площадки: Уч. пособие / А. Д. Григорьев. – Магнитогорск: МаГУ, 2012. – 234 с.
4. Маслова А. Значение игры в развитии ребенка / А. И. Маслова. – М: Просвещение, 1994. – 123с.
5. Краткий справочник архитектора: Ландшафтная архитектура/ Под ред. Родичкина И. –К. Будивельник, 1990. – 336 с.
6. Inclusive playgrounds/ 7 principles of Inclusive playground design [электронный ресурс].- Режим доступа: <http://www.inclusiveplaygrounds.org/> (дата доступа 28.11.2015).
7. play-scapes [электронный ресурс].- Режим доступа: <http://www.play-scapes.com/> (дата доступа 12.4.2015).
8. Бычкова Д. Like teen spirit: как возникла самая опасная игровая площадка для подростков play-scapes [электронный ресурс].- Режим доступа: <http://urbanurban.ru/blog/space/756/Like-teen-spirit-kak-voznikla-samaya-opasnaya-igrovaya-ploshchadka-dlya-podrostkov/> (дата доступа 20.01.2017).
9. Городской музей: как обувная фабрика стала игровой площадкой. [электронный ресурс].- Режим доступа: <http://www.blogbaster.org/gorodskoy-muzey-kak-obuvnaya-fabrika-stala-igrovoyu-ploshhadkoj/> (дата доступа 20.01.2017).

Аннотация

В статье рассмотрены современные тенденции и выявлены основные направления в формировании игровой среды для детей в крупных городах, обозначены проблемы при проектировании игровых детских пространств в разных странах, акцентировано внимание на преимуществах открытых игровых площадках.

Ключевые слова: детские игровые пространства, архитектурно - дизайнерское формирование, город, инклюзивная игровая среда, интерактивная игровая среда.

Abstract

Current trends have been considered and the basic directions in the formation of a gaming environment for children in the major cities have been identified in the article, design issues play spaces of children in different countries have been identified, attention to the benefits of the outdoor playground was focused.

Key words: children's play spaces, architectural - design formation, city, inclusive gaming environment, interactive game environment.